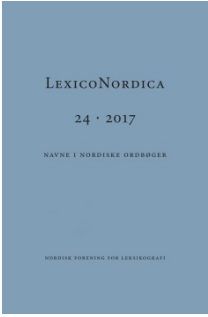

LexicoNordica

Forfatter:	Hans Landqvist [<i>Finlandssvensk ordbok</i> – nu också på nätet]	
Anmeldt værk:	Charlotta af Hällström-Reijonen & Mikael Reuter: <i>Finlandssvensk ordbok</i> . Institutet för de inhemska språkens webbpublikationer 45. < http://kaino.kotus.fi/fsob >.	
Kilde:	LexicoNordica 24, 2017, s. 233-252	
URL:	https://tidsskrift.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© 2017 LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Finlandssvensk ordbok – nu också på nätet

Hans Landqvist

Charlotta af Hällström-Reijonen & Mikael Reuter: *Finlandssvensk ordbok*. Institutet för de inhemska språkens webbpublikationer 45. <<http://kaino.kotus.fi/fsob>>.

1. Inledning

År 2000 utkom den första upplagan av *Finlandssvensk ordbok*, utarbetad av Charlotta af Hällström-Reijonen och Mikael Reuter, och ordboken omtalas i fortsättningen oftast med förkortningen FSOB. Den andra alternativt fjärde upplagan utkom 2008 (se Cantell 2009:285–286 om upplagorna). Sedan december 2016 är FSOB tillgänglig också på webbplatsen för Institutet för de inhemska språken (fi. Kotimaisten kielten keskus). Som framgår på startsidan för ordboken är det upplagan från 2008 som nu har gjorts fritt tillgänglig, och det är FSOB på nätet som är föremål för min recension.

Den första och andra upplagan av FSOB har recenserats i *Lexico-Nordica* av Kristina Nikula (2000) respektive Ilse Cantell (2009), och författarna fick lämna en replik till Nikulas recension (af Hällström & Reuter 2000). Också i andra sammanhang har FSOB presenterats, granskats och kommenterats (af Hällström-Reijonen 2000; Lindqvist 2000; Vidjeskog 2000; Svenblad 2008; Sylvén 2008; Sandström 2016). Mitt intryck är att de två aspekter som uppmärksammas mest är urvalet av uppslagsord och rekommendationer om bruket av sådana. Även FSOB på nätet har uppmärksammas (Hufvudstadsbladet 2016; Språkbruk 2016; Svensson 2017).

I den här recensionen presenterar jag först FSOB ur ett över-

gripande perspektiv. Därefter kommenterar jag urvalet av och upplysningar om lemman. Sedan diskuterar jag FSOB som en normativ och deskriptiv ordbok. Till sist summerar jag min granskning.

Med tanke på att det är fråga om just en finlandssvensk ordbok är det på sin plats att jag redovisar min egen position i förhållande till finlandssvenskan som varietet (jfr af Hällström-Reijonen 2012:86–87 om forskares bakgrund och studier av finlandssvenska). Jag är sverigesvensk men har levt och arbetat i Finland. Härigenom har jag även skaffat mig en viss kompetens i fråga om finska. Sedan runt tjugo år samarbetar jag med olika finländska kollegor och jag har ägnat en del av min forskning åt svenskan i Finland, senast *Juridik på svenska i Finland. Perspektiv på språk och rätt* (Landqvist et al. 2016). Härigenom kan man säga att jag har både ett utifrån- och ett inifrånperspektiv i förhållande till finlandssvenskan och FSOB.

2. Skärmar, struktur och sökmöjligheter

I det här avsnittet presenterar jag FSOB utifrån tre aspekter. Den första är användningen av ordboken på skärmar av olika storlek, den andra är ordbokens struktur och den tredje är olika sökmöjligheter i den.

2.1. Skärmar och FSOB

Ordböcker på nätet kan användas på skärmar av olika storlekar, och skärmstorleken kan spela större eller mindre roll för olika användares uppfattning om sådana ordböcker. Därför har jag använt FSOB på tre enheter: MacBook Pro med iOS 10.11.6 och 13 tums skärm, iPad 3 med iOS 5.1 och 9,7 tums skärm samt iPhone SE med iOS 10.2.1 och 4 tums skärm.

Utifrån dessa erfarenheter anser jag att ordboken fungerar bäst

på datorer och plattor. På den använda mobiltelefonen krävs det en del skrollande för att ta del av information som finns under toppmenyn och för att läsa länkade pdf-filer (jfr Hovmark 2014:296 om elektroniska ordböcker och utnyttjande av tillgänglig skärmyta). FSOB på nätet har alltså inte en följsam (responsiv) webbdesign, där en webbsidas utseende ”automatiskt förändras beroende på hur stort utrymme som finns i webbläsarfönstret” (Svenska data-termgruppen). Olika användare anser förmodligen att frånvaron av en sådan webbdesign är mer eller mindre besvärande.

FSOB på nätet fungerar i både porträtt- och landskapsläge på såväl plattor som mobiltelefoner. För att zooma på en mobiltelefon tror jag dock att en hel del användare måste använda nypgrepp. Därefter kan de skriva in sökningar och läsa resultatet av dem. Detta kan i sin tur leda till skrollande i höjd- och/eller sidled för att ta del av informationen som visas. Olika användare är antagligen mer eller mindre positivt inställda till att zooma och skrolla på enheter med mindre skärmar.

2.2. Struktur hos FSOB

Startsidan till FSOB på nätet återges som figur 1. Av denna framgår att texten ”Institutet för de inhemska språken” med tillhörande logotyp finns överst på sidan. Texten fungerar som länk till den svenska versionen av institutets startside. Därefter följer en banner med texten ”Finlandssvensk ordbok”, vilken fungerar som länk tillbaka till startsidan. Under bannern finns en toppmeny, ”Startside”, med en sökfunktion och de fyra flikarna ”Hjälp”, ”Om ordboken”, ”Förkortningar” och ”Respons”. Till vänster finns en sidomeny med en sökfunktion med bokstavstangenter och en lista med framsökta uppslagsord. Den största delen av startsidan utgörs av ett innehållsfält där användare får information om ordboken, inklusive upplysningar om copyright och uppdateringar (i april 2017 finns dock inga uppdateringar efter 13 december 2016).

Institutet för de inhemska språken

Finlandssvensk ordbok

Startsida Sökord... Innehåller Så upp Hjälp Om ordboken Förkortningar Respons

A B C D E F G H I J
K L M N O P Q R S T
U V W X Y Z Å Ä Ö

abi
abbot
abbotent
abbotens
Abp
absoluterhete
absolutitet
ack
ackumulatör
aderton
administrativ överläkare
adress
affärslaghet
affärs- och samfundsinstitut
affis
affonandakt
affonärsverk
affonkola
agronom
agronomare
agronom
ag

Välkommen till Finlandssvensk ordbok på nätet

Detta är en nätutgåva av Finlandssvensk ordbok från 2008. Innehållet är alltså detsamma även om artiklarna ser lite annorlunda ut i närversionen jämfört med i den tryckta utgåvan. Ordboken innehåller cirka 2 550 finlandismer och ger rekommendationer om vilka som bör undvikas och vilka som kan accepteras i texter där en objektiv och saklig stil eftersträvas. För ord som inte uttalas enligt normala svenska uttalsregler ges också uttalsanvisningar.

Ordboken har sammanställts av Charlotta af Hällström-Rejzonen och Mikael Reuter vid Forskningscentralen för de inhemska språken (numera Institutet för de inhemska språken) och den gavs ut av Schildts förlags Ab (numera Schildts & Söderströms). För information om de tryckta utgåvorna se Om ordboken.

Redaktör för nätutgåvan: Bianca Holmberg
IT-expert: Ossi Lehtinen
Risto Widenius
Grafiker: Olli Miettinen

Publicerades 13.12.2016.
Senast uppdaterad 13.12.2016.

Institutet för de inhemska språkens webbpublikationer 45.
URN:NBN:fi:kotus-201637 — ISSN 2323-3370

© Institutet för de inhemska språken 2017
Senast uppdaterad: 13.12.2016

Figur 1: Startsidan till FSOB på nätet.

Enligt min uppfattning är uppbyggnaden och färgsättningen av FSOB på nätet funktionell. Valet av blågult och blåvitt i ”Finlandssvensk ordbok” är givetvis en anspelning på färgerna i den svenska respektive den finländska flaggan, och det går tillbaka på den tryckta ordboken från 2008. Men som framgår av figur 1 utnyttjas inte hela det tillgängliga utrymmet, eftersom ytan under toppmenyns flikar ”Förkortningar” och ”Respons” inte används.

Startsidans text ”Välkommen till Finlandssvensk ordbok på nätet” ger grundläggande information om FSOB. Där meddelas också vilka personer och institutioner som finns bakom de tryckta upplagorna av FSOB liksom vilka personer och institutioner som ansvarar för den elektroniska utgåvan. Informationen om FSOB är relevant för alla användare, medan övriga upplysningar kanske har lite mindre allmänt intresse.

Under toppmenyns ”Hjälp” får användare information om sökmöjligheterna på ett enkelt och begripligt sätt, och jag återkommer till dem längre fram i recensionen. Här meddelas också en definition av det i sammanhanget centrala begreppet ’finlandism’: ”Finlandismer är ord och uttryck som förekommer bara i finlandssvenska eller som används i en annan betydelse i finlandssvenska än i sverigesvenska” (se vidare t.ex. af Hällström-Reijonen 2012:78–84 och Sandström 2016:95–96 om begreppet).

Toppmenyns ”Om ordboken” ger först användare tillgång till förordet till FSOB på nätet. Här beskrivs den tryckta ordbokens historia och arbetet som har lett fram till FSOB på nätet. Därtill uttrycks förhoppningar om att det ska vara möjligt att revidera ordboken med jämna mellanrum och att användare ska vilja lämna synpunkter på den, enklast genom toppmenyns Respons-funktion. Under ”Om ordboken” finns även de tre klickbara länkarna ”Förord till första upplagan” [2000], ”Förord till andra upplagan” [2008] och ”Principer bakom ordboken” med tillhörande pdf-filer.

En oklarhet gäller den tredje av pdf-filerna. Filen, som har rubriken ”Inledning”, är hämtad ur den tryckta FSOB från 2008. Cantell (2009:286) påpekar att den aktuella texten har rubriken ”Några principer för den finlandssvenska språkvården” i FSOB (2000). I motsvarande text i FSOB (2008) används i stället ”Inledning” som titelrubrik och textens första avsnittsrubrik är ”Några principer för den finlandssvenska språkvården” (Cantell 2009:286). Det finns alltså inte någon symmetri mellan länktexten ”Principer bakom ordboken” och den länkande pdf-filens titelrubrik ”Inledning”, vilket är lite olyckligt.

I toppmenyn finns vidare fliken ”Förkortningar”. Genom att klicka på den visas en lista med totalt 63 förkortningar. Dessa går att föra till ett antal undergrupper, här försedda med var sitt exempel: allmänt använda förkortningar som ”etc.”, fackområden som ”tekn.”, grammatisk information som ”best. form”, språkligt ursprung som ”eng.” och stilnivå som ”vard.”.

Etiketter/förkortningar i tryckta ordböcker har en lång tradition för att meddela upplysningar i komprimerad form (jfr Svensén 2004:378–380). Man kan dock fundera över vilka fördelar och nackdelar det skulle innebära att expandera i alla fall vissa etiketter i FSOB på nätet. Anledningen är att expanderade etiketter kan vara till särskild nytta för användare som är mindre vana vid tryckta ordböckers sätt att komprimera sådana upplysningar (jfr Hovmark 2014:297–298).

Toppmenyns fjärde och sista möjlighet är ”Respons”. Genom den här fliken når användare ett webbformulär som ger möjlighet att skriva ett meddelande med synpunkter på ”innehållet, strukturen och gränssnittet i Finlandssvensk ordbok på nätet”. Mottagare är Svenska avdelningen inom Institutet för de inhemska språken. Det blir allt vanligare att användare av elektroniska ordböcker erbjuds att bidra till utvecklingen av dem (jfr Holmer & Sköldbberg 2014:247). Därför är det positivt att också FSOB erbjuder en sådan möjlighet.

2.3. Sökmöjligheter i FSOB

Den som vill söka i FSOB har två möjligheter, en genom toppmenyn och en genom sidomenyn, vilka visas i figur 1 ovan. I toppmenyn går det att söka på ett visst ord, en viss fras eller en viss bokstavsföljd i kombination med ett av alternativen ”innehåller”, ”börjar med” eller ”slutar med”. För att illustrera den här sökmöjligheten väljer jag ordet *ytter* och ”innehåller”.

Sökningen ger de fem träffarna *yttterdörr*, *yttterligare*, *ytttermera*, *yttterom* och *ytttering*. I det här fallet ger en sökning med alternativet ”börjar med” samma resultat, medan det inte blir några träffar för ”slutar med”, eftersom FSOB inte innehåller uppslagsord som *vänsterytter* och *högerytter* (se SO om *ytter* i fotboll och andra bollspel).

Inte bara enkla uppslagsord utan också partikelverb och andra flerordsenheter fångas alltså upp vid en sökning med ”innehåll-

er”, vilket är en förtjänst hos FSOB på nätet. Exempelvis ger en sökning med *bort* totalt 15 träffar, bl.a. det enkla *bort*, sammansättningen *bortaålämning*, partikel verbet *betala bort* och frasen *inte bort från*.

Den första sökfunktionen erbjuder också möjligheten att skriva in en bokstavsföljd i stället för ett helt ord. Exempelvis genererar både bokstavsföljden *ytt* och en sökning med *ytt%*, dvs. ett specialtecken för trunkering, sexton uppslagsord, bl.a. *filbytta*, *yattering* och *yttre filé* (jfr Svensén 2004:520 om sökning med ”jokrar”). En sökning med ett annat möjligt specialtecken för trunkering, *ytt_*, ger i stället femton träffar, och det uppslagsord som inte fångas upp här är *missbytt*. En sökning med ett tredje möjligt specialtecken, *ytt**, ger däremot inga träffar alls. Toppmenyns ”Hjälp” ger emellertid inte någon information om sökning med trunkering och specialtecken, vilket är en brist.

Oavsett om användare skriver in ett ord, en fras eller en bokstavsföljd, så visas resultatet i innehållsfältet i form av en lista med klickbara länkar till aktuella artiklar. Det är alltså fråga om ordboksinterna länkar, och jag anser att det är en funktionell och användarvänlig lösning (jfr Svensén 2004:523–525 om olika typer av länkar i elektroniska ordböcker).

Den andra sökmöjligheten i FSOB återfinns i sidomenyn till vänster (se figur 1), och den kallas ”bläddring”. Där kan användare markera en bokstav i en av bokstavsrutorna och få fram en lista med 21 uppslagsord i taget. Därmed går det att bläddra i den alfabetiska listan över uppslagsord, dvs. FSOBs lemmalista. I figur 1 ovan är det fråga om *A* och samtliga 21 ord som visas i listan inleds med denna bokstav, från *abi* till *aj*. Som framgår av figur 1 erbjuder dock sidomenyn utrymme för att visa något fler uppslagsord i taget än 21.

Om antalet uppslagsord med en viss begynnelsebokstav är färre än 21, visas i stället 21 ord med olika begynnelsebokstäver. Det första av orden med aktuell begynnelsebokstav visas mot bakgrund av en tonplatta, och figur 2 visar sökningen på bokstaven *Y*.

The screenshot shows a search interface for the Finnish lexicon. At the top left is a keyboard layout with letters A through Ö. Below it is a list of search results, with 'yrkesbilist' highlighted in blue. To the right of the list, the word 'yrkesbilist' is displayed in a larger font, followed by its definition: 'Använd i stället **chaufför, yrkesförare, yrkeschaufför, åkare. fi. ammattiautoilija**. Se även: **-bilist**'. At the bottom right, there is a copyright notice: '© Institutet för de inhemska språken 2017' and 'Senast uppdaterad: 13.12.2016'.

Figur 2: Sökning på Y i FSOB med första träffen *yrkesbilist*.

Bland de 21 uppslagsorden i figur 2 finns sådana som inleds med V, Y och Å, bl.a. *värdedebatt*, *yrkesbilist* och *åka*, där upplysningen ”(böjn.)” markerar att det är böjningen av verbet som motiverar att åka upptas i FSOB. Det är dock förvånande att ordbokens två uppslagsord under W, *wc-bytta* och *wc-papper*, inte fångas upp av denna sökning.

3. Urval av och upplysningar om lemmen

Som framgår av figur 1 får användare grundläggande information om FSOB genom startsidans text ”Välkommen till Finlandssvensk ordbok på nätet”. Där meddelas att FSOB på nätet är en spegling av innehållet i den tryckta utgåvan från 2008, medan utformningen skiljer sig något från denna. FSOB på nätet är alltså, i alla fall

huvudsakligen, en digitaliserad pappersordbok (jfr Svensén 2004:517 om typer av ordböcker). Ordboken innehåller ungefär 2.550 finlandismer, och användare kan ta del av rekommendationer när det gäller vilka av de förtecknade finlandismerna som ”bör undvikas och vilka som kan accepteras i texter där en saklig och objektiv stil eftersträvas”. Därtill ges rekommendationer där uttal avviker från ”normala svenska uttalsregler”.

I den länkade pdf-filen med huvudrubriken ”Inledning” fördjupas informationen om den tryckta FSOB från 2008. Här behandlas principer för den finlandssvenska språkvården, målgrupper för ordboken, urvalet av lemman, använd terminologi (t.ex. *finlandism*, *finlandssvenska*, *sverigesvenska*), läsanvisningar (främst om ordboken som deskriptiv och normativ), uttalsbeteckningar och målen för ordboken.

Det vore dock bra om i alla fall en del av den här informationen presenterades direkt på webbplatsen via toppmenyn, eftersom en nätpublicerad ordbok kan nå många fler användare än en tryckt, här alla personer som behärskar svenska. Ett exempel på sådan viktig information som förtjänar att synas bättre är principerna för urvalet av lemman och de typer av upplysningar om lemman som meddelas.

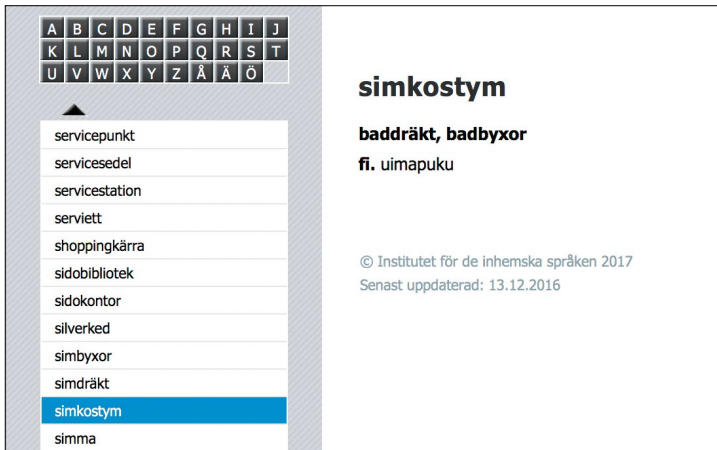
När det gäller urvalet av lemman ingår alltså såväl enkla uppslagsord som fraser och andra flerordsuttryck. Vidare sägs det i pdf-filen ”Inledning” att de ingående orden och uttrycken ”är sådana som man kan tänkas hitta i skrivna texter samt relativt etablerade talspråkliga och regionala ord och uttryck”. Sedan görs en precisering till finländska ord och uttryck som har en officiell status genom t.ex. lagstiftning, svenska ord och uttryck för specifika finländska företeelser, finlandismer som är stilistiskt neutrala, finlandismer som har en vardaglig prägel, uttryck som är regionala och allmänt spridda dialektfärgade ord och uttryck, vissa etablerade slangord samt finska ord som är väl etablerade i finlandssvenskan (”Inledning”, s. 6).

Lemmalistan i FSOB innehåller således uppslagsord av olika karaktär, vilket både Nikula (2000:252–255) och Cantell (2009:288–289) uppmärksammar. Listan i den andra upplagan är förändrad jämfört med listan i den första (Cantell 2009:288–289), medan lemmalistan i FSOB på nätet är identisk med den i FSOB från 2008. Därför diskuterar jag den inte vidare.

Den begränsade informationen om lemmaurvalet, vilken visas direkt i innehållsfältet, är en svaghet hos FSOB på nätet. Möjligen kan den begränsade direkt synliga informationen även bidra till att finlandssvenskan uppfattas som en mer ”exotisk” svensk varietet än tidigare genom att FSOB nu gjorts mer tillgänglig. När det gäller begreppet ’finlandssvenska’ ansluter jag mig här till den definition som af Hällström-Reijonen (2012:15) formulerar: ’finlandssvenska’ är ”ett slags finlandssvenskt riksspråk, dvs. ett regionalt riksspråk inom det svenska språkområdet” (se vidare af Hällström-Reijonen 2012:14–17 om avgränsningar av ’finlandssvenska’).

För att illustrera den möjliga risken för att icke-finländska användare av FSOB kan ”exotifiera” finlandssvenskan utifrån information om lemman, och sättet som information om lemman meddelas, väljer jag uppslagsordet *simkostym*, delvis för att även Karvonen (2015) kommenterar just detta uppslagsord i FSOB. Artikeln *simkostym* återges som figur 3.

Finskans verb *uida* motsvaras av både *simma* och *bada* på svenska och substantivet *puku* kan motsvaras av bl.a. *dräkt* och *kostym* (SuRu). Användare som behärskar finska och som tar del av artikeln *simkostym* i figur 3 förstår antagligen att *baddräkt*, *badbyxor* är att föredra framför *simkostym* när målet är ett allmänsvenskt språkbruk (jfr Karvonen 2015). Användare utan kunskaper i finska kan i stället tro att *simkostym* är det vanliga ordet i Finland för företeelserna *baddräkt* och *badbyxor*. Eventuellt kan sådana användare även tro att *simkostym* är en mer generell benämning än *baddräkt* och *badbyxor*. I det här fallet kunde en mer explicit formulering, liknande den till *yrkesbilist* i figur 2, vara till nytta för alla

Figur 3: Artikeln *simkostym* i FSOB.

användare, t.ex. ”Använd hellre *baddräkt, badbyxor* än *simkostym*”. Enligt SuRu är *baddräkt* den allmänsvenska motsvarigheten till *uimapuku*, men därtill kan *simdräkt* användas i finlandssvenskan. I såväl SO som FSOB upptas *simdräkt*, och i båda ordböckerna meddelas att *simdräkter* främst förekommer i idrottssammanhang.

Genom publiceringen på nätet är FSOB tillgänglig för fler användare med olika språklig och kulturell bakgrund än förut. Därför vore det bra om information om urvalet av lemman – och om rekommendationer vad gäller bruket av lemman och betydelser hos lemman – lyftes fram mer. Detta resonemang utvecklar jag i nästa avsnitt av min granskning.

4. Normering och beskrivning

Det finns en lång tradition av normativt språkvårdsarbete när det gäller finlandssvenskan som varietet. Målet för arbetet kan formuleras som att finlandssvenskan ska ”förbli ren svenska, dvs. följa

samma språknorm som svenskan i Sverige” (af Hällström-Reijonen 2012:69). Språkvårdsarbetet inkluderar dock även ett mer deskriptivt perspektiv, särskilt under senare år. En översikt återfinns i af Hällström-Reijonen (2012:39–70).

Denna dubbla inriktning hos den finlandssvenska språkvården kommer fram tydligt i den länkade pdf-filen ”Inledning”, som meddelar följande:

Finlandssvensk ordbok riktar sig i första hand till finlandssvenskar och först i andra hand till sverigesvenskar och finnar. En ordbok för sverigesvenskar och finnar hade krävt utförligare definitioner av uppslagsorden, på ett sätt som inte är ändamålsenligt i en bok skriven för finlandssvenskar. Att finlandssvenskarna är vår primära målgrupp innebär samtidigt att boken har mer normativ än rent deskriptiv karaktär, vilket torde vara till nytta också för finska användare. Vi hoppas i alla fall att också sverigesvenskar kommer att ha glädje och nytta av boken. (”Inledning”, s. 5)

Utifrån citatet kan FSOB alltså beskrivas som ”en delvis deskriptiv och delvis normativ ordbok [...]” (Svensén 2004:29) i fråga om en regional varietet av svenska. FSOB kan därmed även betecknas som en regionalismordbok (Sandström 2016:93). Frågan är dels hur inriktningen på att både beskriva finlandismer och meddela rekommendationer för bruket av sådana kommer till uttryck i ordboken, dels hur användare med olika språklig och kulturell bakgrund kan tänkas tolka den information som meddelas till olika uppslagsord i FSOB.

För att klarlägga hur beskrivning och normering hanteras har jag granskat de totalt 341 artiklarna under S och gjort en kategorisering av vilka typer av information som meddelas. Resultatet redovisas i tabell 1. I tabellen används fet stil, kursiv stil och olika gradstorlek för att någorlunda försöka avspegla utseendet hos artiklar i FSOB på nätet.

Typ av information	Exempelartikel
(1) Definition av uppslagsord	skiljebetyg skol. betyg som ges en studerande som avgår från gymnasiet utan att ha slutfört gymnasiets hela lärokurs. I betyget antecknas bedömningen av de studier som slutförts. <i>fi.</i> erotodistus
(2) Belysande exempel till uppslagsord	skvär öppen plats, liten stadspark <i>Riddarhusskvären (i Helsingfors)</i> <i>eng.</i> square <i>ry.</i> skver
(3) Synonym till uppslagsord	stritta vard. skvätta, stänka
(4) Böjning av uppslagsord	sambo, en sambo, flera sambon¹ böjn. <i>Sambo böjs en sambo, flera sambor.</i>
(5) Bruk av uppslagsord i olika regioner i Svenskfinland	skrinna I svenskan används vanligen åka skridskor ; glida, hasa . <i>Skrinna</i> böjs skrinna, skrinnade, skrinnat, men i södra Finland förekommer ofta även stark böjning: skrinna, skrann, skrunnit. <i>fi.</i> luistella
(6) Bruk av uppslagsord regionalt i Sverige	skrapbulle, skrapabulle, skrapabulla [ˈskrapa-] ² sladdbarn, vard. sladdis <i>Skrapbulle</i> förekommer regionalt även i Sverige.

1 Även i FSOB (2008) anges *flera sambon* som pluralform. Frågan är dock om det i stället kan vara fråga om ett tryckfel för den bestämda formen *den sambon*.

2 I FSOB (2008) står det ”**skrapabulle, skrapabulla** [ˈskrapa-], **skrapbulle vard.**”, dvs. variantformerna kommer i en annan ordning och en uppgift om vardaglig stilnivå till variantformerna ingår. Justeringar har alltså gjorts i FSOB på nätet.

Typ av information	Exempelartikel
(7) Bruk av uppslagsord i Sverige	<p>sisu [ˈsiso] fi. seg uthållighet, kampvilja, djävlar anamma. Ordet <i>sisu</i> används även i Sverige, men oftast om finländare. <i>Jussi har sisu.</i> sv. Jussi är seg och tuff. <i>Du behöver sisu för att klara av det här!</i> sv. Du behöver litet djävlar anamma för att klara av det här!</p>
(8) Rekommendation om bruk av uppslagsord, i första hand utanför Finland	<p>skede ofta fas, period, moment, steg, punkt, stadium, etapp <i>Skede</i> används mycket mer i finlandssvenskan än i sverigesvenskan och kan gärna ersättas med något av orden ovan. fi. vaihe</p>
(9) Rekommendation om generellt bruk av uppslagsord	<p>sakkännare Använd i stället sakkunnig, specialist, expert. fi. asiantuntija</p>
(10) Rekommendation om generellt bruk av betydelse(r) hos uppslagsord	<p>skola verb Använd inte i betydelsen <i>utbilda, undervisa</i>. Verbet <i>skola</i> betyder 'utbilda för viss färdighet', medan <i>utbilda</i> används om kunskaper inom ett bredare område. Röster, hästar, hundar och plantor kan skolas medan människor vanligen utbildas. <i>Vi skolar dig för jobbet.</i> sv. Vi utbildar dig för jobbet. fi. kouluttaa Se även: skolning</p>

Tabell 1: Olika typer av information till lemmen i FSOB med exempel från artiklar under S.

Tabell 1 visar att FSOB meddelar tre överordnade typer av upplysningar i sina artiklar under S: (1)–(4) information om uppslagsord, (5)–(7) information om bruket av uppslagsord samt (8)–(10) rekommendationer att undvika att använda uppslagsord helt eller vissa betydelser av uppslagsord. Givetvis utesluter kategorierna inte varandra utan flera sådana kan kombineras. Ett exempel i tabell 1 är artikeln *sisu* med (1) definition, (2) belysande exempel och (7) bruk i Sverige.

Utöver de typer av upplysningar som visas i tabell 1 möter användare också andra upplysningar i FSOB, vilka är mer eller mindre förväntade i ordböcker med olika inriktningar och mål (jfr Svensén 2004:115–408 om olika typer av upplysningar i ordböcker). I exemplen i tabell 1 är det fråga om uttal (*sisu*; *skrapabulla*), ordklassstillhörighet (*skola*), formvarianter (*skrapbulle*, *skrapabulle*, *skrapabulla*), tillhörighet till ett ämnesområde (*skiljebetyg*), upplysningar om stilnivå (*stritta*; *sladdis*) och etymologi (*skvär*; *sisu*; *sakkännare*) samt länkar till andra uppslagsord (*skolning*). Dessa typer av upplysningar är dock till största delen mindre relevanta för min diskussion om beskrivning kontra normering i FSOB på nätet i förhållande till användare med olika språklig och kulturell bakgrund.

Viktigare är att de normativa ambitionerna för FSOB inte kommer till uttryck enbart i kategorierna (8)–(10) i tabell 1. När det gäller *sambo* i (4) formuleras en tydlig norm för substantivets böjning (jfr dock fotnot 1 ovan). Vidare finns det mer eller mindre tydliga normativa formuleringar av typerna ”använd inte X” eller ”använd hellre X” som användare i alla fall kan ana sig till i andra exempel än i (4) och (8)–(10) i tabell 1. För att illustrera möjliga rekommendationer, även om rekommendationerna inte är explicit uttryckta, formulerar jag några frågor som användare kan ställa när det gäller bruket av uppslagsorden i exempel (1)–(3) och (5)–(7) i tabell 1.

Är *skiljebetyg* i (1) och *skvär* i (2) acceptabla att använda i alla

sammanhang i Finland eller finns det några begränsningar? Är *skvätta*, *stänka* i (3) att föredra framför *stritta* i alla sammanhang eller enbart i sådana som inte är ”vardagliga”? Bör *skrinna* i (5) helt undvikas utanför Finland och hur acceptabel är verbets starka böjning? Är alternativen *skrapbulle*, *skrapabulle*, *skrapabulla* eller *sladdbarn* i (6) likvärdiga i alla sammanhang, medan *sladdis* är ”vard.”? Kan *sisu* i (7) användas även om andra personer än finländare i Sverige?

Som framgår ovan tror jag inte att alla användare tar del av den länkade texten ”Inledning” under toppmenyns flik ”Om ordboken”. Därmed finns det en risk för att de går miste om viktig information om vilka typer av upplysningar som ges och om FSOB som såväl en deskriptiv som en normativ ordbok (jfr Nikula 2000:248–250; Cantell 2009:290–292). Alla användare av FSOB på nätet skulle ha nytta av att få information om de deskriptiva och normativa syftena på ett mer synligt sätt. Och icke-finländska användare skulle förhoppningsvis förstå *varför* ordboken förhållandevis ofta meddelar att upptagna uppslagsord eller betydelser hos uppslagsord *inte* bör användas.

Här är det värt att nämna att ordbokens normativa inriktning framträder tydligare på den webbsida där Institutet för de inhemska språken presenterar FSOB. När det gäller finlandismer sägs där att ordboken ”ger rekommendationer för vilka [finlandismer] som bör undvikas och vilka som kan accepteras. Korta stilanvisningar upplyser om att ordet kanske inte är gångbart i alla sammanhang” (Språkinstitutet).

Dessa upplysningar skulle dock med fördel redovisas också på en sida *inom* FSOB på nätet. Därtill vore det bra om det blev lite tydligare *hur* normer kan meddelas i ordboken. Redan min granskning av artiklarna under bokstaven S visar att det finns en variation för hur detta görs. Genom studier av artiklarna under andra bokstäver skulle det bli klarlagt ifall bokstaven S är representativ för FSOB som helhet eller om S är speciell på något sätt

(jfr af Hällström & Reuter 2000 samt af Hällström 2002 om normering och FSOB 2000; jfr Sandström 2016:96–99 om normering i FSOB 2000 och FSOB 2008).

5. Summering

Sammanfattningsvis anser jag att *Finlandssvensk ordbok* på nätet är ett mycket välkommet tillskott till den nordiska floran av ordböcker på internet. Anledningen är att nätordböcker ger forskare ”möjlighet till nya ingångar till språkliga data” och att sådana ordböcker kan finna andra och fler användare än tryckta ordböcker (Sandström 2016:103). FSOB på nätet kan därtill öka kunskapen om finlandssvenskan som varietet, både i och utanför Finland. Men ordboken är i stort sett en digitaliserad pappersordbok, inte en ordbok utvecklad direkt för användning på internet. Därför kan jag formulera två övergripande förslag för att utveckla FSOB på nätet.

För det första bör de ansvariga bakom ordboken överväga åtgärder som tar till vara det nya formatet bättre. Den tillgängliga skärmytan bör utnyttjas mer, och i alla fall vissa etiketter bör expanderas för att underlätta för användare som inte är så vana vid tryckta ordböckers komprimerade uttrycksätt med stil- och bruklighetsetiketter.

För det andra bör viss information göras mer tillgänglig än i länkade pdf-filer, nu när FSOB kan komma att användas ”också i sådana sammanhang som författarna inte räknat med” (Nikula 2000:259 om den första upplagan av FSOB). Det är fråga om målgrupperna för FSOB, principerna för urval av lemman, de typer av information som lämnas om lemman, ordbokens karaktär som både en deskriptiv och en normativ ordbok samt verktygen för att meddela rekommendationer för bruket av uppslagsord eller betydelse hos uppslagsord.

Allra sist ska jag anknyta till Kristina Nikulas och Ilse Cantells recensioner av FSOB i tryckt form. Nikula (2000:259) önskar att ”ordboken gjordes tillgänglig på Internet och att den kontinuerligt uppdaterades”, medan Cantell (2009:292) hoppas att FSOB ska utkomma ”i flera upplagor efter denna”. Nikulas förhoppningar om flera upplagor och om elektronisk publicering har blivit verklighet, medan Cantells om fler upplagor efter den från 2008 hittills inte har blivit det (jfr även Sandström 2016:102 med not 7 om nya upplagor av FSOB).

Mina förhoppningar är att FSOB ska utvecklas både när det gäller uppdateringar av lemmalistan och när det gäller de punkter som jag tagit upp i min granskning. Därtill har jag ännu en förhoppning. Om en utvecklad FSOB även kunde göras tillgänglig som nedladdningsbar app, skulle ordboken kunna bli ännu mer tillgänglig än om den enbart finns på nätet.

Litteratur

Ordböcker

FSOB (2000) = Charlotta af Hällström & Mikael Reuter: *Finlandssvensk ordbok*. Helsingfors: Schildts & Forskningscentralen för de inhemska språken.

FSOB (2008) = Charlotta af Hällström-Reijonen & Mikael Reuter: *Finlandssvensk ordbok*. 4 rev. uppl. Helsingfors: Schildts i samarbete med Forskningscentralen för de inhemska språken.

SO = *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien* (2009). Stockholm: Svenska Akademien & Norstedts (i distribution).

SuRu = *Suomi–ruotsi-suursanakirja – Stora finsk–svenska ordboken*. Institutet för de inhemska språken & Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet. <<http://finsk-svenska.svenska.gu.se/>> (april 2017).

Annan litteratur

- Cantell, Ilse (2009): Finlandssvensk ordbok reviderad. I: *LexicoNordica* 16, 285–289.
- Holmer, Louise & Emma Sköldberg (2014): Appifiering till allas lycka? Om danska ordboksappar med särskilt fokus på DDO. I: *LexicoNordica* 21, 235–252.
- Hovmark, Henrik (2014): *Norsk Ordbok* på nettet. I: *LexicoNordica* 21, 289–309.
- Hufvudstadsbladet (2016) = Kolla finlandismer på webben. I: *Hufvudstadsbladet* 14.12.2016.
- af Hällström, Charlotta (2002): Normeringen i Finlandssvensk ordbok. I: *LexicoNordica* 9, 51–62.
- af Hällström, Charlotta & Mikael Reuter (2000): Replik till Kristina Nikula. I: *LexicoNordica* 7, 262–264.
- af Hällström-Reijonen, Charlotta (2000): Finlandssvensk ordbok – presentation och kommentarer. I: *Språkbruk. Tidskrift utgiven av Svenska avdelningen vid Institutet för de inhemska språken* 2000:2, 10–12.
- af Hällström-Reijonen, Charlotta (2012): *Finlandismer och språk-vård från 1800-talet till i dag*. Nordica Helsingiensia 28. Helsingfors: Nordica, Finska, finskugriska och nordiska institutonen, Helsingfors universitet.
- Karvonen, Lauri (2015): Riktmärken för en bra svenska. I: *Hufvudstadsbladet* 24.05.2015.
- Landqvist, Hans, Christer Laurén, Lieselott Nordman, Marianne Nordman & Maria Kvist (2016): *Juridik på svenska i Finland. Perspektiv på språk och rätt*. Vasa: Scriptum.
- Lindqvist, Marit (2000): Med kurabyxor i vattenpotten. I: *Nya Argus* 2000:7, 154–157.
- Nikula, Kristina (2000): [Recension av] Finlandssvensk ordbok. I: *LexicoNordica* 7, 247–260.
- Sandström, Caroline (2016): Perspektiv på svensk lexikografi i Fin-

- land med *Ordbok över Finlands svenska folkmål och Finlandssvensk ordbok* som exempel. I: Anna Helga Hannesdóttir (utg.): *Framtidens lexikografi. Rapport från ett symposium i Göteborg 5 oktober 2012*. Göteborg: Meijerbergs institut vid Göteborgs universitet, 75–109.
- Språkbruk (2016) = Finlandssvensk ordbok nu på webben. I: *Språkbruk. Tidskrift utgiven av Svenska avdelningen vid Institutet för de inhemska språken* 2016:4, 4.
- Språkinstitutet = Institutet för de inhemska språken: Finlandssvensk ordbok. <http://www.sprakinstitutet.fi/sv/ordbocker/enssprakiga_ordbocker/finlandssvensk_ordbok> (april 2017).
- Svenblad, Ralf (2008): Finlandssvenskan i ny kostym. I: *Nya Ålandstidningen* 21.08.2008.
- Svensén, Bo (2004): *Handbok i lexikografi. Ordböcker och ordboksarbete i teori och praktik*. 2 omarb. och utökade uppl. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Svenska datatermgruppen = Svenska datatermgruppens Ordlista, version 2016-dec, 7 dec 2016, artikel 242, *följsam webbdesign*. <<http://datatermgruppen.se/>> (april 2017).
- Svensson, Anders (2017): Nu finns Finlandssvensk ordbok på webben. *Språktidningens blogg*. Publicerad 2017-01-19. <<http://spraktidningen.se/blogg>> (april 2017).
- Sylvín, Jenny (2008): Ny upplaga av Finlandssvensk ordbok. I: *Språkbruk. Tidskrift utgiven av Svenska avdelningen vid Institutet för de inhemska språken* 2008:2, 25–26.
- Vidjeskog, Sonja (2000): Finlandssvensk ordbok – förklarar, förmanar och förför. I: *Språkbruk. Tidskrift utgiven av Svenska avdelningen vid Institutet för de inhemska språken* 2000:3, 3–7.

Hans Landqvist
docent, universitetslektor
Institutionen för svenska språket
Göteborgs universitet
Box 200
SE-405 30 Göteborg
hans.landqvist@svenska.gu.se